

Bitki-Mekan-Donatı ilişkisinin Peyzaj Mimarlığı öğrenci çalışmalarında incelenmesi

Elif BAYRAMOĞLU¹, Nazlı Mine YURDAKUL^{1*}

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon, Turkey

*Corresponding author: n.mine@outlook.com

+Speaker: n.mine@outlook.com

Presentation/Paper Type: Oral / Abstract

Özet– Peyzaj mimarlığı kentsel açık alanlarda kullanıcı istek ve ihtiyaçlarını karşılayan doğa ve kültürel bileşenleri estetik ve işlevsel ölçütlere göre tasarlayan meslek disiplini. Tasarlanan kentsel alanlar özellikle sürdürülebilir mekanlar yaratmak ve geliştirmek amacıyla koruma-kullanım dengesinde yaşam merkezli kullanıcı odaklı olmalıdır. Bu anlamda peyzaj alanlarında sürdürülebilir, insanlarla uyumlu, canlı-cansız varlıkların tasarımını sağlayarak işlevini yerine getirmek ancak bu elemanların birbiri ile olan ilişkilerini doğru kurgulayarak sağlanır. Kurgusu doğru olan mekanlar biçim ve form açısından estetik kaygı taşıyarak tasarımcının ortaya koyduğu özgün bir oluşumdur. Mekanın biçim form ve işlevini yaratan ise etkinlik çeşitliliğidir. Kentsel açık alanlarda etkinlik çeşitliliğine bağlı olarak mekan ismini alır. Mekanı anlamlandırın çevresindeki ve içindeki ürünlerin karakteri, şekli, dokusu ve renkleridir. Bu sebeple mekanı tanımlayan her fonksiyon nitelikli, kimlikli ve estetik değerler içermelidir. Donatı ve bitki ise bir mekanı tanımlayan kimlik kazandıran en önemli doğal ve yapay peyzaj elemanlarıdır. Donatı kullanıcı için etkinlik çeşitliliği sunarken, bitki ise insan ile doğa arasındaki bozulan dengenin yeniden kurulmasına yardımcı olur.

Bu çalışmada Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinin Çevre Tasarım Proje IV. Dersi kapsamında yapmış oldukları Trabzon TRT binası ve çevresi tasarım çalışmaları ele alınmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin farklı konseptlerde ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik tasarladıkları mekanlardaki peyzaj bileşenlerinden bitki-donatı ilişkisinde kurgulanmıştır. Atölye çalışmasındaki 4 öğrenci çalışması ele alınarak proje süreci (sörvey çalışması, senaryo konsept, eskiz çalışması, seçenek üretme, seçilen tasarım ürünün geliştirilmesi, bitkilendirme tasarımı, 1/50, 1/20 detayların oluşturulması, maket çalışması) ortaya konulmuştur. Sonraki aşamada farklı etkinlik alanlarında bitki- mekan-donatı ilişkisini ölçü, biçim, form açısından nasıl tasarlayıp ele aldıkları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler – Peyzaj mimarlığı eğitimi, bitki- mekan-donatı, kentsel açık alanlar

Investigation of the relationship between plant-space-furniture in the study of landscaping students

Abstract– Landscape architecture is an occupational discipline that designs the natural and cultural components that meet user needs and needs in urban open spaces according to aesthetic and functional criteria. Designed urban areas should be life-centered user-focused in the protection-use balance, especially to create and develop sustainable spaces. In this sense, it is achieved by designing sustainable, harmonious, living and non-living beings in landscape areas by properly designing their relations with one another. Fiction is a unique formation that the designer has put forward with aesthetic concerns in terms of form and form. The form of the space is the variety of the activity that creates the form and function. In urban open spaces, it takes the space name depending on the variety of activities. The meaning of the place is the character, shape, texture and colors of the products around and within. For this reason, every function that defines space must contain qualitative, identity and aesthetic values. The accessory and the plant are the most important natural and artificial landscaping elements that recognize a place. While the accessory offers a variety of activities for the user, the plant helps restore the disruptive balance between man and nature.

In this study, Landscape Architecture Department of Karadeniz Technical University Environmental Design Project IV. The Trabzon TRT building and the surrounding design works they have done in the course have been discussed. In this context, the students were drawn from the landscape components of the spaces they designed for different user needs in different concepts, in relation to plant-reinforcement space. 4 student studies in the workshop were discussed and the project process (survey work, scenario concept, sketch work, option generation, development of selected design product, planting design, 1/50, 1/20 details creation, model work) were put forward. In the next stage, it was determined that they addressed how they design in terms of size, shape and form of plant-space-furniture relations in different activity areas.

Keywords – Landscape architecture education, plant-space-equipment, urban open spaces

I. GİRİŞ

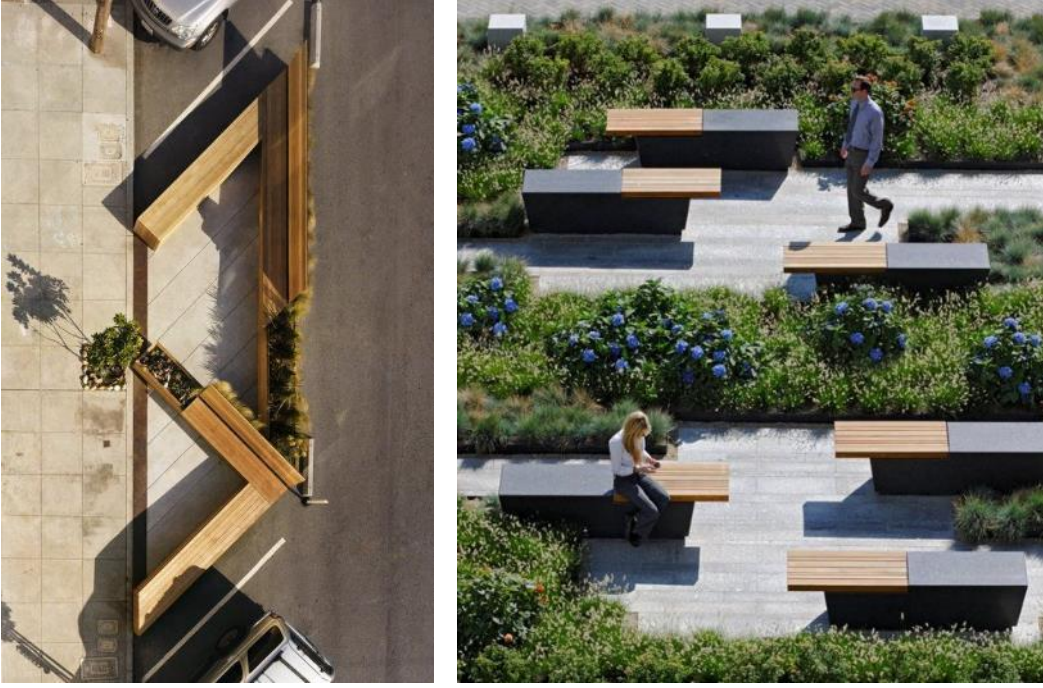
Peyzaj mimarlığı meslek disiplini mühendislik, doğa bilimleri, mimarlık ve güzel sanatlar gibi pek çok disiplinli tasarım temeline dayanmaktadır (Kahvecioğlu, 2001). Doğa, planlama ve tasarım kavramlarını düzenli olarak inceleyen; sanat, bilim ve mühendislik dallarında ekolojik ve ekonomik olarak sürdürülebilir mekan tasarımını oluşturan meslek disiplindir (Atıl ve ark., 2005). Peyzaj mimarı; peyzajı oluşturan doğal ve yapay elemanları kent ve kırsal alanlarda güzellik, nitelik ve sürekliliğini sağlayarak koruma-kullanım dengesi içerisinde yaşam ortamı oluşturur. Peyzaj mimarlığının çalışma konularını; peyzaj planlama, peyzaj tasarım, Çevre koruma ve onarım ve Peyzaj yönetimi olarak sınıflandırabiliriz (Korkut ve ark., 2010). Peyzaj mimarlığı çalışma alanları içerisinde kentsel peyzaj tasarım en baskın olanıdır. Çünkü meslek disiplini gereği peyzaj mimarları insanların her türlü ihtiyaçlarına göre etkinlikler belirler ve etkinliklerine uygun mekanlar tasarlar. Mekan maddesel olarak bir özelliği olmayan, kullanıcının konum ve nesnelere olan uzaklığına bağlı olarak değişen bir kavramdır (Schulz, 1971). Mekanı sınırlayan ve anlam kazandıran kimi zaman ağaçlar, çalılar, kimi zaman duvarlar ve hepsinin birlikte kombinasyonlarıdır. Kentsel alanlardaki kentsel mekan sokaklar, binalar, kentsel donatılar ve birlikte bulunan yeşil alanlarla bitkisel elemanlardır (Rapoport, 1977).

Kentsel mekanlar kentin binalarla tanımlanan bölümü dışında kalan, meydanlar, sokaklar, yollar, parklar, tek ya da grup halindeki ağaçlar ve tarihsel yapılarla karakteristik özellik kazanan mekanlardır (Trancik, 1986). Fiziksel ve her türlü kullanıcı ile erişilebilen yer anlamında da kullanılmakta olup kasabalar, kırsal ve kentler arasındaki mekanlardır (Madanipour, 1999). Kentsel mekanları yaşayan organizmalar olarak da adlandıran Alexander (1977), aslında kentsel mekanların değişen sosyo-ekonomik koşullara ve kentlerin kültürel dokusuna uygun olması gerektiğini de öne sürmektedir. Genellikle kentsel mekanlar barınma, çalışma, eğlenme/dinlenme ve ulaşım gibi işlevlerin gerçekleştirildiği mekanlar bütünüdür (Çubuk, 1991). Mekanların birbirini sınırlayan ve sınıflandıran doğal veya mimari elemanları vardır. Bu elemanlar aynı zamanda mekanı tanımlayarak etkinlik çeşitliliğini ve mekan olma amacını da belirtir (Altan, 1992; Joedicke, 1985). Mekanı anlamlandırın çevresindeki ve içindeki ürünlerin karakteri, şekli, dokusu ve renkleridir. Bu sebeple mekanı tanımlayan her fonksiyon nitelikli, kimlikli ve estetik değerler içermelidir. Donatı ve bitki ise bir mekanı tanımlayan kimlik kazandıran en önemli doğal ve yapay peyzaj elemanlarıdır. Donatı kullanıcı için etkinlik çeşitliliği sunarken, bitki ise insan ile doğa arasındaki bozulan dengenin yeniden kurulmasına yardımcı olur.

Bu kapsamda bu çalışmada Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinin Çevre Tasarım Proje IV. Dersi kapsamında yapmış oldukları Trabzon TRT binası ve çevresi tasarım çalışmaları ele alınmıştır. Her bir öğrencinin farklı konseptlerde ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik tasarladıkları mekanlardaki peyzaj bileşenlerinden bitki-donatı ilişkisinde kurgulanmıştır. Atölye çalışmasındaki 4 öğrenci çalışması ele alınarak proje süreci (sörvey çalışması, senaryo konsept, eskiz çalışması, seçenek üretme, seçilen tasarım ürünün geliştirilmesi, bitkilendirme tasarımı, 1/50, 1/20 detayların oluşturulması, maket çalışması) ortaya konulmuştur. Sonraki aşamada farklı etkinlik alanlarında bitki- mekan-donatı ilişkisini ölçü, biçim, form açısından nasıl tasarlayıp ele aldıkları belirlenmiştir.

1.1. Peyzaj alanlarında mekan-donatı ilişkisi

Donatı elemanları 1980'li yıllarda peyzaj mimarları ve çevre bilimciler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Kavram önceleri kent mobilyası başlığı altında, kent aksesuarı, çevre düzenleme öğeleri gibi tanımlamalar ile kullanılmış; daha sonra ise kullanıcı temel fonksiyonları destekleyip güçlendiren, toplumsal yaşamı kolaylaştırıp kullanıcıların beğenilerini kazanan peyzaj elemanları "kentsel donatı" olarak adlandırılmıştır (Başal ve ark., 1997; Şişman ve Yetim, 2004). Donatı elemanları, insanların kent dokusu içerisinde yaşamı kolaylaştıran, mekana işlevsel ve estetik açıdan anlam kazandıran, farklı nitelik ve niceliklerde bulunan objelerdir (Bulut ve ark., 2008). Mekana anlam katmalarının yanı sıra donatı elemanları sistematik olarak mekanla bütünleşir. Bu şekilde kent kimliğine de anlam katar, donatma kavramı ile başlayan tasarım süreci mekan-etkinlik-donatı bütünlüğünü sağlayarak tamamlanır (Düzenli ve ark., 2017).

Şekil 1. Kentlerde mekan-donatı ilişkisine ait örnekler (URL-1, URL-2)

Peyzaj alanlarında ise donatı kent bütünü içerisinde kentin formuna, estetik ve insan aktivitelerine uygun tasarlanmalıdır.

1.2. Peyzaj alanlarında bitki-mekan ilişkisi

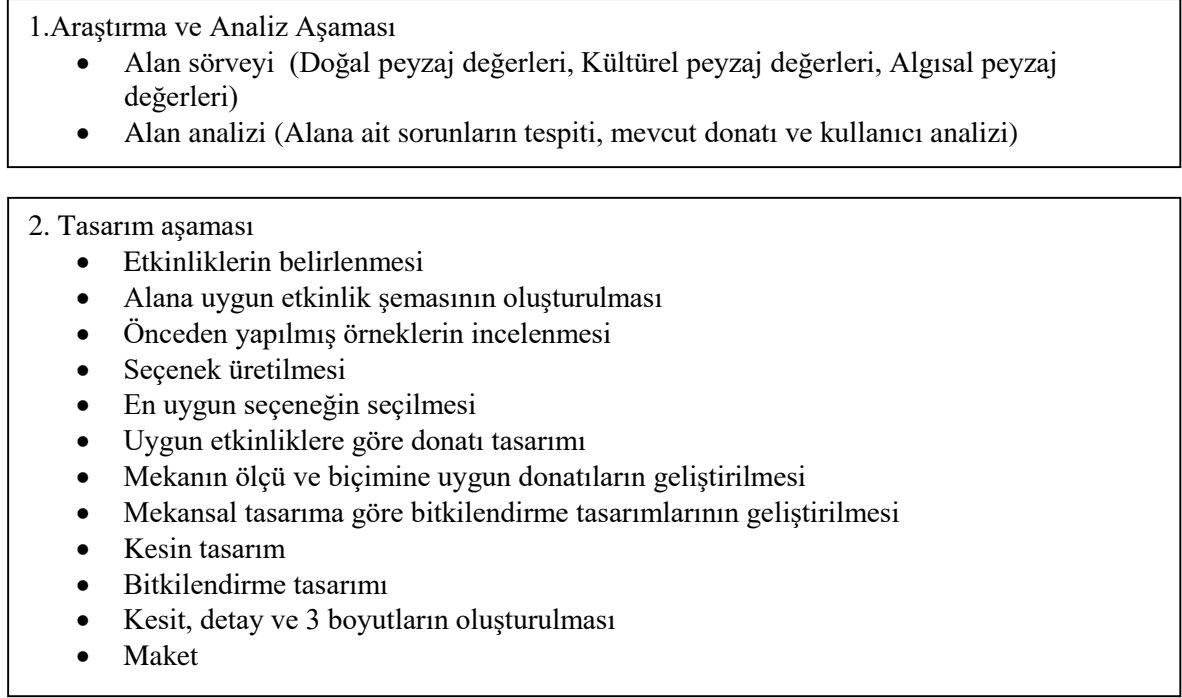
Peyzaj alanlarında bitkisel tasarım; işlevsel, ekolojik, estetik ve sembolik gibi sıfatları mekana yükleyerek anlam kazanırlar (Seçkin ve ark., 2011).

Şekil 2. Kentlerde bitki- mekan ilişkisine ait örnekler (URL-3, URL-4, URL-5)

II. MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışmada materyal olarak Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinin Çevre Tasarım Proje IV. Dersi kapsamında yapmış oldukları Trabzon TRT binası ve çevresi tasarım çalışmalarıdır. Çevre Tasarım Proje dersleri kapsamında tasarlanan mekandaki kullanıcı- mekan, mekan-donatı, bitki-mekan-donatı ilişkisi ele alınması gereklidir. Proje sürecinde her bir öğrenci tasarlanan alanı kullanıcıların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda ele alarak değerlendirmiştir. Belirlenen ihtiyaçlara göre farklı konseptlerde ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik tasarladıkları mekandaki peyzaj bileşenlerinden bitki-donatı ilişkisinde kurgulamışlardır. Dersin atölye çalışmasındaki 4 öğrenci çalışması ele alınarak proje süreci (sörvey çalışması, senaryo konsept, eskiz çalışması, seçenek üretme, seçilen tasarım ürünün geliştirilmesi, bitkilendirme tasarımı, 1/50, 1/20 detayların oluşturulması, maket çalışması) ortaya konulmuştur. Çalışma sürecinde takip edilen tasarım süreci aşağıdaki gibidir.

Şekil 3. Tasarım sürecinin şeması

Ders kapsamında belirlenen Trabzon TRT binası ve yakın çevresi Akçaabat ilçesinde çevresinde KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, özel işletme binaları, konut yerleşkeleri, spor sahaları ve devlet hastanesi yer almaktadır. TRT binası girişi Trabzon sahil yolundan verilmektedir. Binada aktif halde radyo yayınları, konserler ve çocuk koroları bulunmaktadır. Bunların dışında TRT binası yanında lojmanlar bulunmakta ancak yakın çevresinde rekreasyon alanı yoktur. Bu sebeple öğrencilerden senaryolar oluşturmaları istenerek senaryolara uygun etkinlik alanları oluşturmaları beklenir. Bu çalışmada ise belirlenen farklı senaryolar dahilindeki etkinlik mekanlarında bitki-mekan-donatı ilişkisi kurgulanarak anlatılmıştır.

III. BULGULAR ve TARTIŞMA

Çalışmanın bulgular 2 kısımdan oluşmaktadır. 1. kısmında öğrencilerin konsept ve kurguları belirtilmiştir. Daha sonra belirlenen konseptlere uygun etkinlik alanlarındaki bitki-mekan-donatı ilişkisi kurgulanmıştır.

3.1. 1. Öğrencinin çalışmasına ait bulgular

Öğrenci çalışmasında konsept olarak “Nostalji” kavramını belirlemiştir. TRT binasının eski ve tarihi yapısını düşünerek geçmişini yansıtan film, belgesel ve radyo yayınlarını günümüzde de etkisini devam ettirmesini amaçlamıştır. Bu amaçla özel gün ve yayın günleri toplanma alanları, kayıt yapmak için açık hava alanları ve aynı zamanda çalışanlar için dinlenme, oturma ve yemek yeme alanları tasarlanmıştır (Şekil 4). Deniz kenarında oturma ve dinlenme alanları oturma donatısı ile çözümlenmiştir. Çevresinde boylanana, yaprağını döken ve sonbaharda renklenmesi ile bilinen *Ginkgo biloba*, çevresinde hoş koku yayan *Syringa vulgaris* kullanılmıştır. Bitki grupları mekanı çevreleyen ve etrafında mahremiyeti sağlayan biçimde organize edilmiştir (Şekil 5).

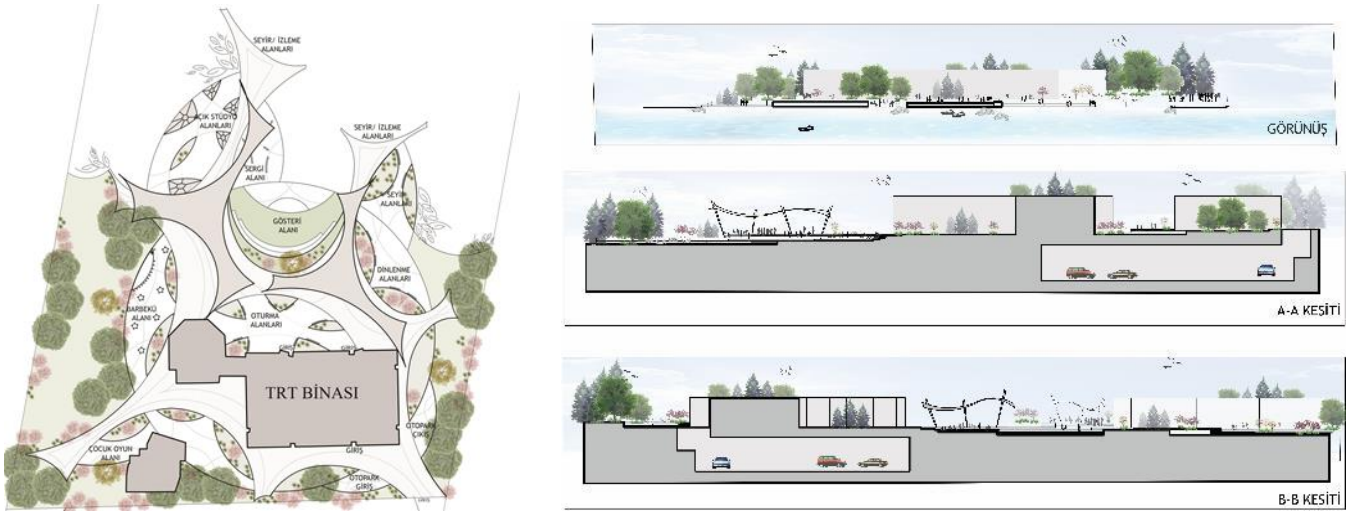
Şekil 4. 1. Öğrencinin çalışmasına ait görseller

Şekil 5. 1. Öğrencinin bitki-mekan-donatı ilişkisi

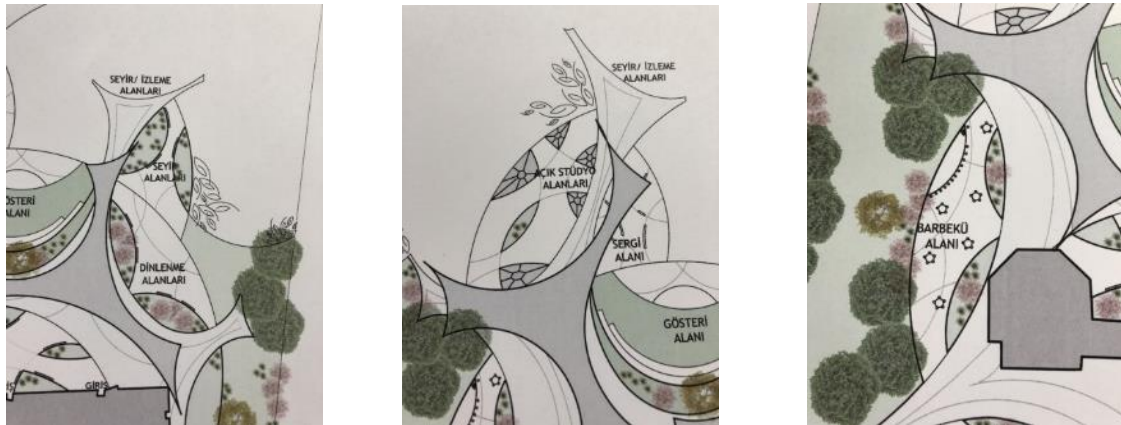
3.2. 2. Öğrencinin çalışmasına ait bulgular

Öğrenci çalışmasında konsept olarak “Zaman Tüneli” kavramını seçmiştir. Konseptini; hem mecaz hem de gerçek anlamda tasarıma uyarlayarak gerçekleştirmiştir. Gerçek anlamında mekanlar arası geçişlerde, ulaşımında ve etkinlikler arasında ilişkilerde tüneller ve örtüler kullanarak sağlamış; mecazi anlamda ise geçmiş zamanı yansıtmak için Trabzon tarihi, mitolojik dokusunu ve kültürünü günümüze yansıtarak mekanlar oluşturmuştur. Bu amaçla tasarımında gösteri, sergi alanları, toplanma alanları ve açık stüdyolar tasarlanmıştır. Sergi alanlarında TRT kullanıcılarının ve halkın belirli zamanlarda Trabzon’un bilinmeyen güzelliklerini anlatan videolar ve görsel sunumların bulunduğu mekanlar olarak düzenlemiştir. Bu amaçla bu alandaki donatıları mekan ile uyumlu ve bitkilerle gölge oluşturulacak biçimde tasarlanmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. 2. Öğrencinin çalışmasına ait görseller

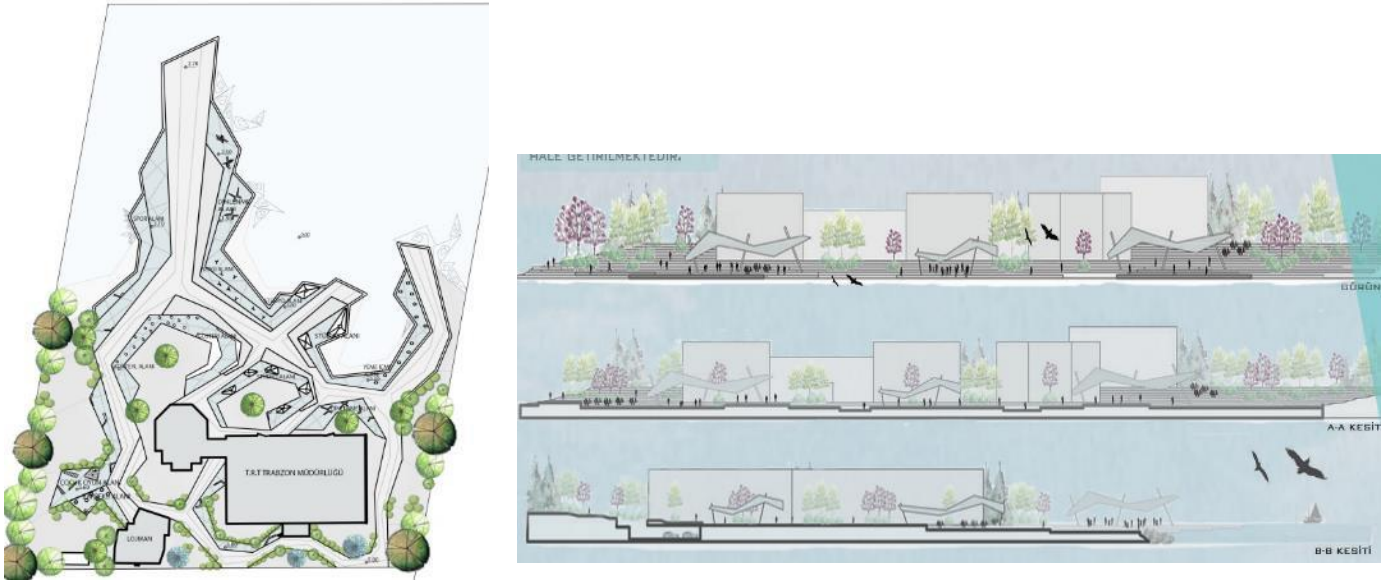
Yanı sıra misafirler ve toplantı günlerinde servis yapmak amacıyla barbekü alanları ve dış mekanda örtü ile desteklenmiş yeme içme alanları yaratılmıştır. Barbekü alanının etrafında sarı çiçekleriyle *Acaica dealbata* ve yoğun gruplar halinde kokuyu engellemek ve mahremiyeti sağlamak amacıyla *Pittosporum tobira* kullanılmıştır (Şekil 7). Ayrıca peyzaj alanlarında mor ve pembe renklenmesiyle çok tercih edilen *Cercis siliquastrum* kullanılarak görsel bir alan oluşturulmak istenmiştir.

Şekil 7. 2. Öğrencinin bitki-mekan-donatı ilişkisi

3.3. 3. Öğrencinin çalışmasına ait bulgular

Öğrenci çalışmasında konsept olarak bir çok farklı kavramı ele almıştır. TRT binasının konum özelliğini, sahile yakınlığını, işlevsel açıdan eskiyi anımsatmasını nostalji kavramını, sanatsal açıdan bir merkez niteliğinde olmasını değerlendirmiştir. Yanı sıra daha çok kıyı kenarı kullanımına yer vermiştir. Bu alanlarda kurum kullanıcıları ve lojman sakinleri için balık tutma, seyir, piknik yapma ve spor alanları düzenlemiştir. Diğer tarafında TRT'nin özel günlerde program hazırlamaları için açık hava stüdyolar, sergi alanları, sohbet ve dinlenme mekanları ve yeme-içme, kokteyl mekanları organize etmiştir. Konseptine uygun mekan organizasyonları tasarlamış bitki-mekan-donatı ilişkisini kurgulamıştır. Şekil 8'de çalışmaya ait sert-yumuşak zemin planı ve kesit görünüşleri yer almaktadır.

Şekil 7. 3. Öğrencinin çalışmasına ait görseller

Şekil 8. 3. Öğrencinin bitki-mekan-donatı ilişkisi

Öğrenci dinlenme ve sohbet etme mekanlarını döşemesi ile uyumlu oturma uzanma donatıları tasarlayarak desteklemiştir. Ayrıca yarı açık yine döşeme biçimli kıyı kenarında açık hava stüdyoları tasarlamıştır. Mekanlarını vurgulamak için daha çok soliter olarak *Lagostromeia indica* ve *Pawlonia tomentosa* kullanmıştır. Ayrıca doğal ortam yaratmak adına yöreye özgü bir tür olan *Laurocerasus officinalis* kıyı kenarlarda sıklıkla tercih edilmiştir. Çocuk oyun alanı ve çevresinde renk etkisini mekanın biçimine uygun yerleştirilerek *Cercis siliquastrum* ve *Rhododendron ponticum* yer almıştır.

IV. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Peyzaj mimarlığı meslek disiplini kentsel açık alanlarda insanların yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla onların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için mekan yaratır. Tasarımcı belirli konseptler ve ölçütlere göre kendi yaratıcılık kabiliyetini bir görsele dönüştürür. Kentsel veya kırsal alanlardaki bu mekanları tanımlayan mekana kimlik yaratan ise peyzaj elemanlarıdır. Peyzaj elemanları doğal ve yapay elemanlar olarak sınıflandırılır. Bu çalışmada mekanı tanımlayan ve kimlik kazandıran en önemli doğal ve yapay peyzaj elemanlarından donatı ve bitki üzerinde durulmuştur. Bu amaçla Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 3. Sınıf öğrencilerinin Çevre Tasarım Proje IV. Dersi kapsamında yapmış oldukları Trabzon TRT binası ve çevresi tasarım çalışmaları değerlendirilmiştir. Proje grubundan belirlenen 3 öğrencinin çalışması ele alınmıştır. Öğrencilerin kendi konseptleri doğrultusunda belirledikleri mekanlara uygun donatı ve birkilendirme tasarım önerileri gösterilmiştir. Öğrenciler bu ders kapsamında tasarım süreci doğrultusunda kullanıcı ihtiyaçlarına uygun mekanlar tasararken aynı zamanda mekan-donatı-bitki ilişkisini göz önünde bulundurarak yeni yaratıcı fikirler sunabilmektedir.

KAYNAKLAR

- [1]Alexander, C., Silverstein, M., Ishikawa, S. (1977). A Pattern Language. New York: Oxford University Press
- [2]Altan, İ. (1992). Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi, İstanbul.
- [3]Atıl, A., Gülgün, B., Yörük, İ. (2005). Sürdürülebilir kentler ve peyzaj mimarlığı. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 42(2).
- [4]Başal M, Memlük Y, Yılmaz O, Kurum E. (1997). Peyzaj Konstrüksiyonu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1484, Ders Kitabı: 445, 160S. Ankara.
- [5]Bulut, Y., Atabeyoğlu, Ö., Yeşil, P. (2008). Erzurum kent merkezi donatı elemanlarının ergonomik özelliklerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Tarım Bilimleri Dergisi, 14(2), 131-138.
- [6]Çubuk, M. (1991). Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 15-17, İstanbul.
- [7]Düzenli, T., Yılmaz, S., Özkan, D. G. (2017). Peyzaj Mimarlığı Eğitiminde Donatı-Mekan İlişkisinin Kurgulanması. Journal of International Social Research, 10(48).
- [8]Joedicke, J. (1985). Raum und Form in der Architektur: Ä Über den behutsamen Umgang mit der Vergangenheit [Space and Form in Architecture]. Stuttgart, Germany: Kraemer
- [9]Kahvecioğlu, N.P. (2001). Mimari Tasarım Eğitiminde Bilgi ve Yaratıcılık Etkileşimi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, s. 1-247.
- [10]Korkut, A.B., Şişman, E.E., Özyavuz, M. (2010). Peyzaj Mimarlığı. Verda Yayıncılık. s.419.
- Madanipour, A. (1999). ‘Why are the design and development of public spaces significant for cities’, Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.
- [11]Norberg Schulz, C. (1971). “Existence, Space and Architecture”, Studio Vista, London, s.28-30.
- Seçkin, N.P., Seçkin, Y.Ç. ve Seçkin, Ö.B. (2011). Sürdürülebilir Peyzaj Tasarımı ve Uygulama İlkeleri(1. Basım), İstanbul: Literatür Yayınları: 621, 223 s., İstanbul.
- [12]Şişman, E. E., Yetim, L. (2004). Tekirdağ Kentinde Donatı Elemanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 5(1), 43-51.
- [13]Trancik, R. (1986). “Ending Lost Space-Theories of Urban Design”, New York. s. 61-62.
- URL-1. <https://tr.pinterest.com/pin/60235713737656374/>
- URL-2. <https://tr.pinterest.com/pin/359162139004157057/>
- URL-3. <https://tr.pinterest.com/pin/355291858075430247/>
- URL-4. <https://tr.pinterest.com/pin/725783296175293690/>
- URL-5. <https://tr.pinterest.com/pin/669769775810522986/>